

RIO-folkhögskolornas ekonomiska situation- kärnverksamheten går back

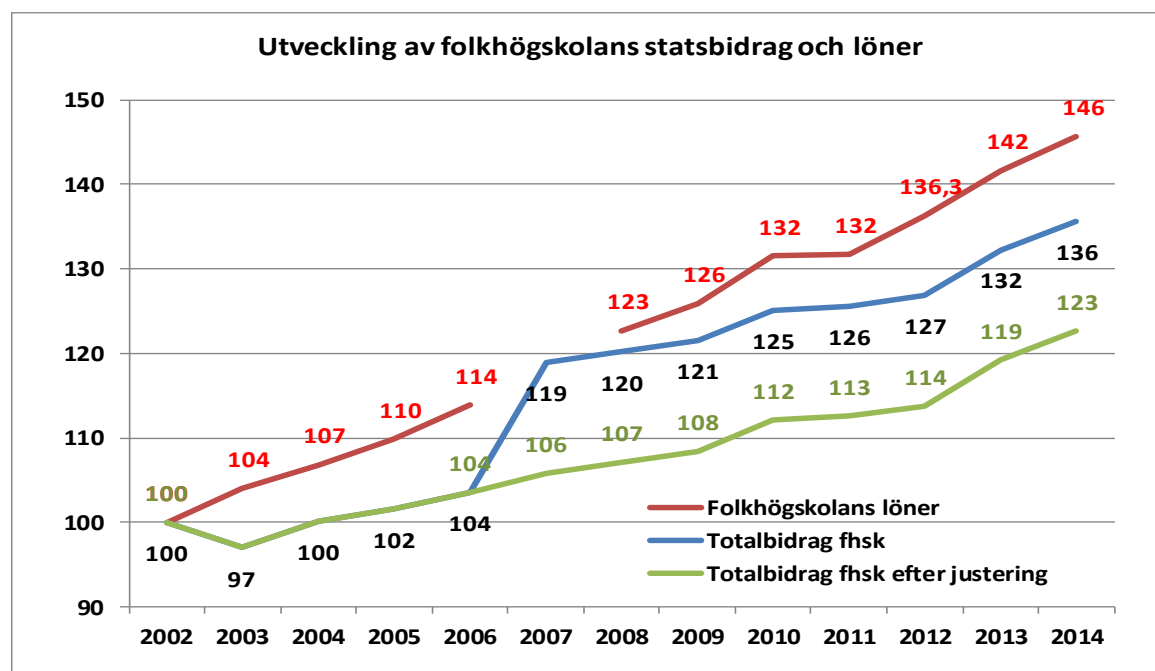
Folkhögskolornas kärnverksamhet är att bedriva utbildning i form av allmänna och särskilda kurser samt kortkurser. Det är en samhällsviktig uppgift och det har därför ansetts angeläget att verksamheten kan finansieras med offentliga bidrag. Lönekostnaderna, den största utgiftsposten, har ökat och ökningen i de offentliga bidragen har inte på långt när svarat mot den utvecklingen. Många folkhögskolor uppvisar därför underskott i sin kärnverksamhet. För de rörelseanknutna skolorna (RIO-skolorna) blev underskottet 57 mkr 2014. Detta underskott kommer att öka till 142 mkr 2022 om vi antar att bidrag, andra intäkter och totala kostnader ökar i den takt som gällt 2002-2014. I ett sämre scenario riskerar underskottet att bli 256 mkr.

Många RIO-folkhögskolor har sidoverksamhet i form av uppdragsutbildning, konferensverksamhet m.m. som ger överskott. När man räknar in detta blir antalet skolor med underskott i den totala verksamheten 26 stycken 2014. (jämfört med 56 om man endast beaktar kärnverksamheten). En utökad sidoverksamhet för att kompensera för ständigt ökande underskott i kärnverksamheten är inte långsiktigt hållbart. En ekonomisk grundtrygghet i kärnverksamheten är en förutsättning för att folkhögskolan ska kunna bedriva sin verksamhet på ett effektivt sätt. Det är också förutsättningen för att kunna ta sig an uppdrag som SMF och Etableringskurser. Olika typer av arbetsmarknadsutbildningar, andra uppdragsutbildningar m.m. kan inte bedrivas om det inte finns en stabil och kompetent kärnverksamhet.

I det följande ges en kort beskrivning av statsbidragens och landstingsbidragens utveckling 2002-2014 samt folkhögskolans löneutveckling under samma period. Avslutningsvis skisseras ett par framtidsscenarioer som löper till 2022 med 2014 som basår.

Statsbidraget i otakt med lönekostnaderna

Lönekostnaderna är den största posten i folkhögskolornas kostnadsmassa och löneökningstakten kan inte enskilda folkhögskolor kontrollera.



Figur 1. Löne- resp. statsbidragsutveckling 2002 – 2014 i löpande priser.

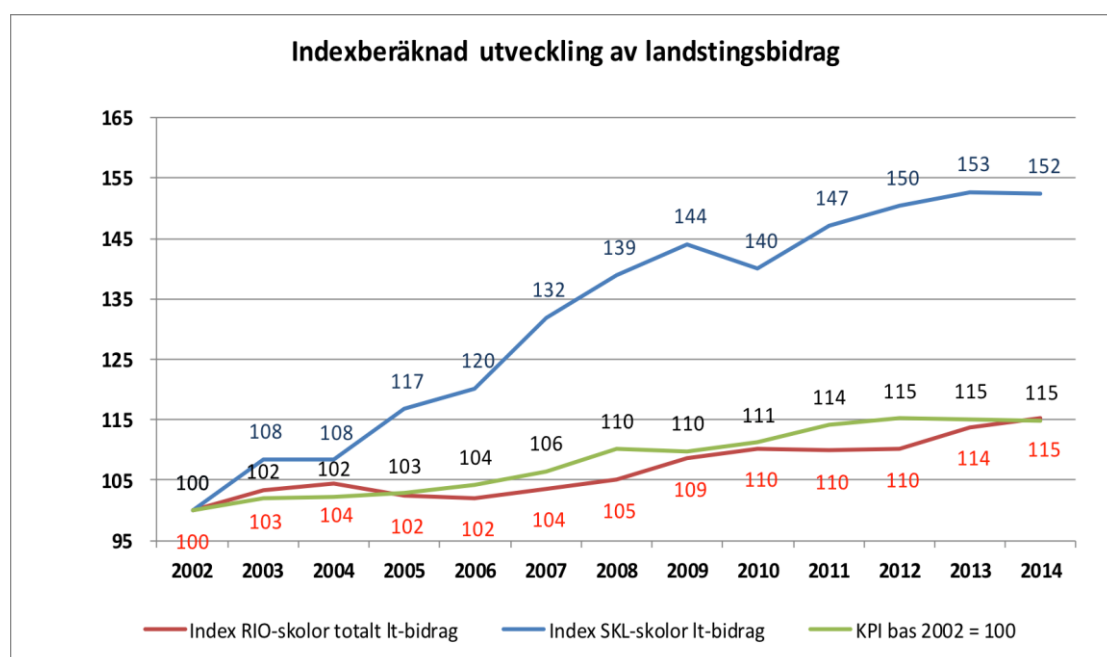
Diagram 1 visar utvecklingen för folkhögskolans löner och statsbidragen till folkhögskolor i löpande priser. Som framgår ökade folkhögskolans löner med 46 procent under perioden 2002-2014. Under samma period ökade statsbidragen med 36 procent. Folkhögskolan tillfördes extra resurser 2007. Utan detta hade glappet mellan löneutveckling och statsbidrag varit ännu större; se linjen "totalbidrag fhsk efter justering".

Lönekostnader och offentliga bidrag är två väsentliga faktorer för folkhögskolornas ekonomi i framtiden. För RIO-skolorna utgör personalkostnaderna 66 procent av de totala kostnaderna för folkhögskoleverksamheten. Statsbidraget står för 70 procent av intäkterna för kärnverksamheten.

Fortsätter skillnaden i ökningstakt mellan löner och statsbidrag att vidgas får detta avgörande konsekvenser för RIO-skolornas möjlighet att bedriva sin kärnverksamhet utan ständigt ökande underskott.

Landstingsbidragen- likabehandlingsprincipen satt ur spel

Även om statsbidragen är den dominerande intäktskällan för RIO-skolorna spelar givetvis även landstingsbidragen roll. De utgör 11 procent av RIO-skolornas intäkter för kärnverksamheten. Landstingens bidrag till RIO-skolorna har ökat med 15 procent under perioden 2002-2014. Det är lika mycket som konsumentprisindex ökat under samma period vilket gör att ingen real ökning ägt rum. Landstingens bidrag till de egna skolorna (SKL-Skolor) har samtidigt ökat med 52 procent under perioden.



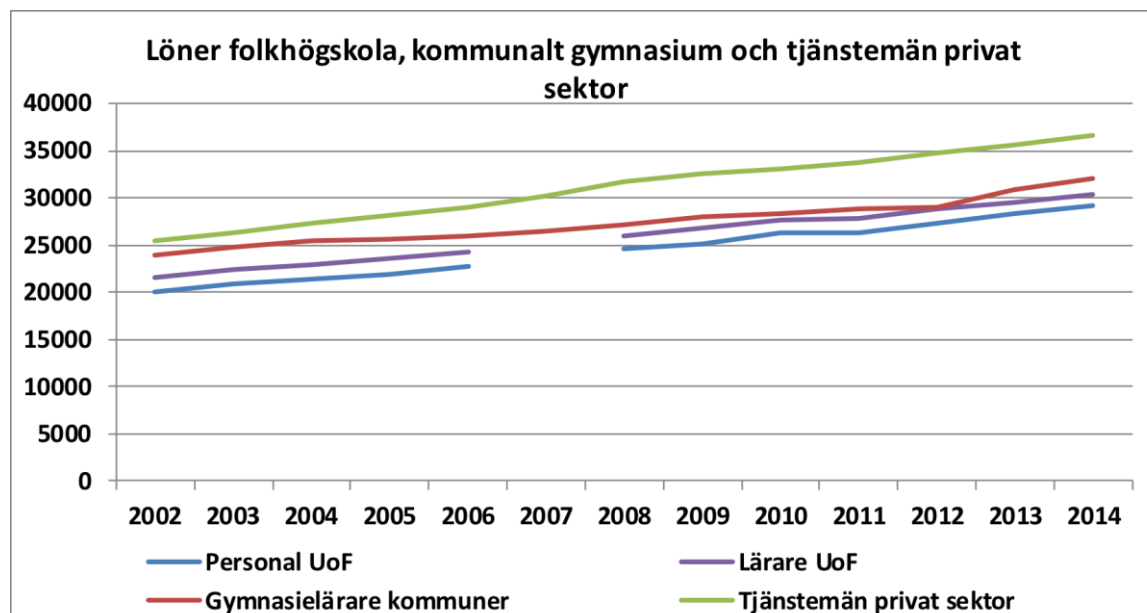
Figur 2. Utvecklingen av folkhögskolornas lt-bidrag 2002 – 2014, samt KPI.

I kronor räknat var landstingsbidragen år 2002 till SKL-skolorna 25 procent högre än samma bidrag till RIO-skolorna. Denna skillnad har kontinuerligt ökat så att landstingsskolornas samlade bidrag år 2014 var 66 procent högre än RIO-skolornas. Samma år fanns 107 RIO-skolor och 43 SKL-skolor. Om man fördelar respektive bidrag per skola får varje RIO-skola 2,3 miljoner och varje SKL-skola 9,7 mkr.

Likabehandlingsprincipen, d.v.s. att varje enskild elev ska behandlas lika när det gäller åtnjutande av offentliga medel för studier oavsett ägarskap/huvudmannaskap är satt ur spel.

Löneutvecklingen

I nedanstående diagram jämförs löneutvecklingen för folkhögskolor med bl.a. löner för gymnasieskolan i löpande priser. (Glappet i statistiken 2007 för folkhögskolegruppen beror på att det var ett mellanår i folkhögskolans avtal och ingen lönestatistik togs fram).



Figur 3. Fyra grupper löneutveckling perioden 2002 – 2014.

Som framgår ligger folkhögskolans lärarlöner nivåmässigt under gymnasielärarnas 2002 men stiger något snabbare därefter så att de 2012 hamnar i paritet med de senare. Från 2013 ökar klyftan mellan de båda lärargrupperna så att gymnasielärarnas löner ligger högre. Som arbetsgivare konkurrerar folkhögskolan om arbetskraft på samma marknad som gymnasieskolorna. För att attrahera kompetenta lärare bör lönerna vara ungefär i paritet med gymnasielärarnas. Det är inte en ohämmad och avvikande löneexplosion som ligger bakom skolornas försämrade ekonomi i kärnverksamheten.

För att överhuvudtaget kunna attrahera kompetent arbetskraft måste folkhögskolelönerna öka i ungefär samma takt som jämförbara grupper. I det här sammanhanget ska också påpekas att folkhögskolorna inte kommer i åtnjutande av de statliga medel som tilldelas inom ramen för det s.k. lärarlyftet. Folkhögskolorna har alltså sämre förutsättningar att bibehålla och förstärka kompetensen i sin lärarkår.

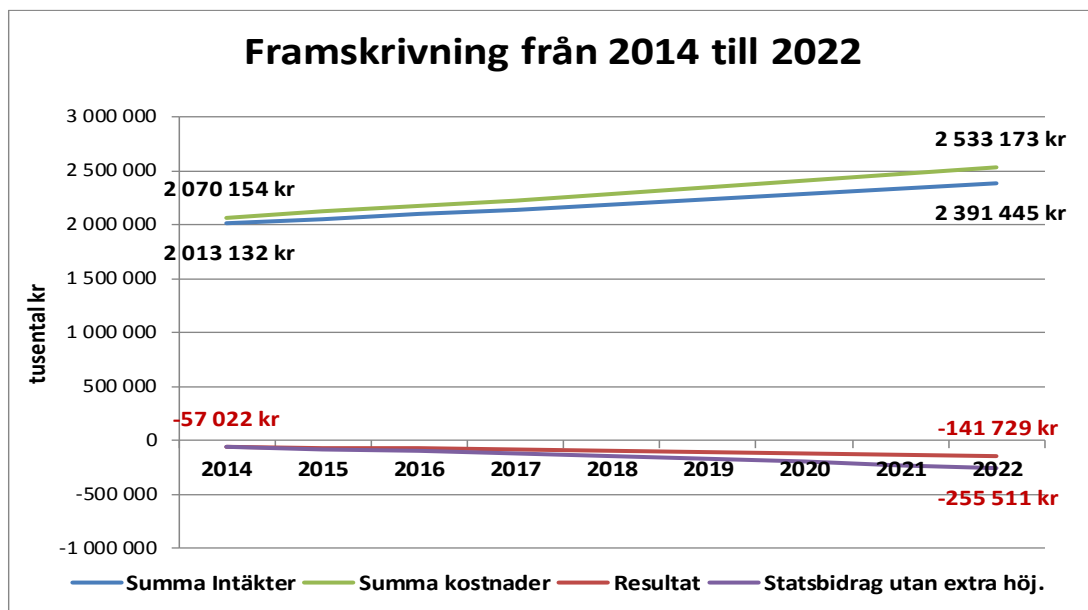
Ökade underskott att vänta

Baserat på Folkbildningsrådet senaste ekonomiundersökning kan vi skissera upp två alternativa framtidsscenarier. I det första alternativet antar vi att de ökningstakter som gällt för olika variabler 2002-2014 kommer att gälla under en period som sträcker sig till 2022. Grundantagandena framgår av nedanstående sammanställning.

Utgångsvärden för framtidssenario	RIO-skolornas resultat 2014 i tkr	Ökningstakt/år 2002 - 2014
Statsbidrag	1 424 101 kr	2,571%
Landstingsbidrag	254 666 kr	1,187%
Övriga intäkter	334 365 kr	1,164%
Summa Intäkter	2 013 132 kr	
Löner	1 394 100 kr	3,185%
Övriga kostnader	676 054 kr	1,164%
Summa kostnader	2 070 154 kr	
Resultat	- 57 022 kr	

Med de här antagandena ökar RIO-skolornas underskott för kärnverksamheten från 57 mkr 2014 till 141 mkr 2022.

Statsbidragen ökade med ca 2,5 procent under perioden 2002-2014. Här är viktigt att notera att den extra höjningen 2007 starkt bidrog till detta. Utan denna extrasatsning skulle statsbidragets årliga ökningstakt ha varit 1,7 procent. Vilken ökningstakt som väljs när vi blickar framåt påverkar resultatet högst avsevärt. Skulle vi anta att ökningstakten exklusive extra tilldelningen skulle gälla under prognosperioden skulle RIO-skolornas samlade underskott i kärnverksamheten uppgå till 255 mkr 2022.



Figur 4. Framskrivning av RIO-folkhögskolornas ekonomi från 2014 till 2022.

Slutsatser

Folkhögskolorna kommer inte att kunna upprätthålla sin kärnverksamhet utan ständigt växande underskott om det inte sker en förändring i tillväxten av de bidrag som tillförs. Kostnadssidan är starkt avhängig av de löneökningar som sker i jämförbara sektorer, något som inte folkhögskolorna kan påverka. Folkhögskolorna måste kunna erbjuda villkor som är likvärdiga med andra lärargrupper och andra anställda i utbildningssektorn. Att folkhögskolorna inte kommer i åtnjutande av medel via lärarlyftet innebär, som redan nämnts, att man i jämförelse med andra skolformer har sämre möjligheter att upprätthålla kompetensen i sin lärarkår..

Det är av yttersta vikt att kärnverksamheten kan bedrivas utan underskott. Andra utvecklingsvägar, där sidoverksamhet spelar en allt större roll för att kompensera för underskotten i kärnverksamheten, är ingen utväg. För det första kan sidoverksamheten i form av uppdragsutbildning m.m., som tidigare nämnts, inte upprätthållas om det inte finns en kompetent och stabil kärnverksamhet. För det andra riskerar folkhögskolan att tappa sin legitimitet i egenskap av unik pedagogisk institution med ett särskilt folkbildningspolitiskt uppdrag.

De utbildningsvägar folkhögskolan erbjuder kommer att bli allt viktigare i det samhälle vi ser framför oss, vilket också kommer till uttryck i politiska uttalanden. Utan stärkt stöd av offentliga medel riskerar folkhögskolorna att i allt högre utsträckning bli beroende av vinstgivande sidoverksamhet. Kärnverksamheten, som ger utbildningsformen dess legitimitet, skulle riskera att inte längre vara i centrum. I förlängningen riskerar folkhögskolan att alltmer likna vilket utbildningsföretag som helst.

Utbildningsformen förutsätter en samfinansiering mellan stat och regioner/landsting. Med den svaga utvecklingen av stats- och landstingsanslagen till rörelsefolkhögskolorna i förhållande till kostnadsökningen sätts hela finansieringsmodellen i gungning och i dess förlängning trovärdigheten för folkhögskolan som egen utbildningsform i självförvaltning. På vilket sätt och med vilken makt och myndighet ska Folkbildningsrådet sätta kriterier och villkor för statsbidraget när det inte finns tillräcklig finansiering som möjliggör att skolorna kan leva upp till villkoren? En underfinansierad verksamhet utgör ett stort hot mot en bibehållen kvalitet för våra folkhögskolor och påkallar behovet av en principiell diskussion om folkhögskolans finansiering med offentliga medel.

